

Розділ 15.

Розвиток пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку через екологічне виховання

Рідей Н.М. – доктор педагогічних наук, професор екології, професор кафедри освіти дорослих факультету менеджменту освіти та науки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
nataliia.ridei@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5553-059X

Волкова Л.С. – аспірант кафедри освіти дорослих Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
lyudochkav@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1635-0657

Теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка шляхів особливостей формування пізнавальної активності дітей старшого віку в процесі екологічного виховання в дошкільних закладах. Вивчення теоретичних основ зарубіжних і вітчизняних дослідників з проблеми. Вивчення методів та прийомів утворення активності пізнання у дітей старшого дошкільного віку в ході екологічного виховання. Розкриття понять «пізнавальна активність», «екологічне виховання», а також завдань екологічного виховання для дітей старшої групи.

Ключові слова: *пізнавальна діяльність, екологічна освіта, екологічна культура, природно-розвивальне середовище, екологія.*

Вступ. В останні роки надзвичайно гостро постало питання важливості переосмислення засад глобального екологічного мислення, зниженням у людей ціннісних орієнтирів на гармонійне існування з природою. Все яскравіше простежуються, загострення глобальних проблем сучасної цивілізації, погіршення екологічного стану в багатьох точках нашої планети. Кризова ситуація призвела до спотворених взаємин людини з природним оточенням як середовищем його життєдіяльності, що змінило природне, соціальне і культурне оточення. Проблеми екосистеми стали предметом вивчення в теорії різних наук - природничих, філософських, педагогічних, психологічних, культурологічних. Загальнотеоретичні тенденції, що сформувались в різних сферах науки, впливають на розвиток нових тенденцій в дошкільній педагогіці. У теорії дошкільної педагогіки складається системний підхід до вирішення проблем екологічного виховання дошкільнят, розробляються його зміст і технології. Вирішуючи такі завдання завданнями, як: формування емоційно-позитивного ставлення до оточуючого світу; усвідомлення себе як частини природи; розуміння самоцінності природи - вихователі повинні враховувати аспект екологічної освіти, як формування системи екологічних знань і

уявленнь, особливу увагу приділяти розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Науковець Рідей Н.М. займалася дослідженням цих питань в монографіях, наукових і навчально-методичних працях і дозволила вийти на такі висновки [8, 9, 10, 11].

Ретроспектива досліджень (Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, Д. Годовікова, Т. Землянухіна, Т. Кулікова, О. Микитюк, Г. Пономарьова, А. Петровський, Г. Щукіна та інші) показує, що всі автори вважають пізнавальну активність однією з найважливіших якостей, яка характеризує внутрішній розвиток дітей дошкільного віку. Пізнавальна діяльність розглядається як прагнення до найповнішого пізнання явищ та речей оточуючого світу [1].

Розвиток пізнавальної активності - це формування особистої психологічної якості, її основна передумова незалежності та ініціативи. Завдяки пізнавальній активності дитина вступає в життєво необхідні стосунки з навколишнім середовищем та спілкування з людьми є основою для оволодіння людським культурним досвідом та необхідними умовами для формування психологічної якості людини, її незалежності, ініціативи та креативності. На актуальність проблема формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку вказують дослідження проведені в останні роки які свідчать про значне зниження пізнавальної активності дітей. На жаль, у них недостатньо сформована потреба в самостійному пізнанні навколишнього світу. Необхідні стосунки з навколишнім середовищем та спілкування з людьми є основою для оволодіння людським культурним досвідом та необхідними умовами для формування психологічної якості людини, її незалежності, ініціативи та творчості.

Цілісне ж уявлення дитини про світ є основою інтелектуального розвитку. Адже саме в уявленнях дитини відображаються в єдності об'єкти, дії з ними. Оперуючи цим, вони поступово пізнають світ таким, яким він є.

В процесі екологічного виховання є можливість забезпечити розвиток основних напрямів пізнавальної активності дитини, а саме: розвиток пізнавальних інтересів і потреб; усвідомлення себе в оточуючому світі; врахування індивідуальності кожної дитини; організація оптимальних засобів і способів отримання знань.

Концепція дошкільного виховання націлює на продуктивні методи навчання, іншими словами, навички формування природних знань у дітей, активно діючи та самостійно «відкриваючи» їх секрети. Цей метод підвищує цікавість дітей та спонукає їх бажання до активної пізнавальної діяльності. Оскільки екологічне виховання є дієвим, якщо під час вирішення його завдання враховується загальний вплив на повний розквіт дитячих здібностей, тоді воно повинне чітко визначити свою позицію, план та організаційну форму, засоби та умови, що має очевидні наслідки в роботі вихователів. [6].

Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці шляхів особливостей формування пізнавальної активності дітей старшого віку в процесі екологічного виховання в дошкільних закладах.

Завдання:

- 1) розкрити роль розвитку пізнавальної активності дітей на основі теоретичного аналізу в процесі екологічного виховання співвідносно до досліджуваної проблеми;
- 2) розкриття понять «пізнавальна активність», «екологічне виховання», а також завдань екологічного виховання для дітей старшої групи.
- 3) вивчення теоретичних основ зарубіжних і вітчизняних дослідників з проблеми;
- 4) вивчення методів та прийомів утворення активності пізнання у дітей старшого дошкільного віку в ході екологічного виховання;
- 5) проведення дослідно-експериментальної роботи з проблеми формування екологічної культури у дошкільників старшого віку

Особливу увагу при роботі з дітьми старшого віку слід приділити вихованню дотримуватися елементарних правил поведінки при взаємодії з природою та дбайливого ставлення до неї.

Для реалізації цілей і завдань роботи передбачається дотримання принципів: вікової адресності, сезонності, інтеграції, системності, безперервність взаємодії з дітьми в дошкільних установах та сім'ях.

Послідовне і систематичне знайомство з навколишнім світом розвиває мислення, уяву, мову, пам'ять і сприяє всебічному розвитку дитини.

Об'єктом дослідження є пізнавальна активність дітей дошкільного віку у довкіллі, спеціальна серія інтегрованих занять природничо-екологічного спрямування, ознайомлення з рослинним і тваринним світом рідного краю, а також формування початку екологічної культури у дошкільників старшого віку.

Предмет дослідження: індивідуальні особливості розвитку пізнавальної активності, що мають прояв екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Було висунуто припущення про гіпотезу, що розвиток пізнавальної активності в процесі екологічного виховання у дошкільників старшої групи буде досягнуто ефективно при використанні спеціальної серії інтегрованих занять з ознайомленням їх з навколишнім середовищем природи, світом тварин і рослин рідного краю.

Напрямки реалізація даної гіпотези :

- розвиток пізнавального інтересу до навколишнього світу;
- зростання гуманної дружби та турботливого відношення до довкілля;
- вдосконалити та посилити знання про живу та неживу природу;
- розвивати вміння правильно співдіяти із зовнішнім світом (основні правила природокористування);
- утворення основних думок про причинність у природному комплексі;

- формування естетичного ставлення до навколишнього світу;
- ознайомлення з природними факторами, що впливають на здоров'я людини;

У роботі використовувались такі методи дослідження: спостереження, екскурсія, дидактична гра, теоретичний аналіз літератури, узагальнення передового педагогічного досвіду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці інтегрованих занять для дітей старшого дошкільного віку та впровадження їх у практику роботи закладу дошкільної освіти.

Дослідження проводилося в три етапи. Спочатку було проведено теоретичне дослідження активності пізнання дітей як об'єкта психічного аналізу. На другому етапі було здійснено емпіричне дослідження, у ході якого вивчено індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників в процесі екологічного виховання. На третьому етапі було зроблено формувальний дослід, порівняно та проаналізовано ефективність системи роботи з розвитку пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку за допомогою інтегрованих занять.

Комплексний світогляд — основа інтелектуального розвитку дітей відображається в єдності предметів і дій з предметами. Оперуючи цим, діти поступово пізнають світ таким, яким він є. Реалізуючи екологічне виховання, можна надати основний напрямок розвитку пізнавальної активності дітей: розвиток пізнавальних інтересів та потреб; самосвідомість у всьому світі; врахування особистості кожної дитини; найкращі засоби та методи організації здобуття знань. Характерною ознакою дітей дошкільного віку є посилення пізнавальних можливостей дітей. Це нескінченні запитання, багатогранна уява, період різних рухливих та дидактичних ігрових ідей. Завдання дорослих правильно формувати загальні знання та творчі погляди про світ навколо дітей дошкільного віку. Цей вік є початковим фундаментом розвитку пізнавальних здібностей дітей, загальної творчості пізнавального процесу, пізнавальна діяльність набула рис особистості. Цей процес розвитку не тільки складний і багатогранний, але й індивідуальний. Результат процесу - базовий рівень підготовки дітей до школи. [5].

Психологи розуміють пізнавальну активність як самостійну активну діяльність дитини, покликану зрозуміти навколишню дійсність, а також через необхідність вирішення завдань, які стоять перед ним у певній життєвій ситуації. Пізнавальна активність формується у свідомому житті дитини, вона не є вродженою. Природно-розвивальне середовище сприяє зацікавленню дітей дошкільного віку та появи основних понять про предмети та природні явища, виявляє причинно-наслідковий зв'язок та взаємозалежність між природним середовищем та людьми, формує природну поведінку дітей. Отже, цілісне уявлення про світ — основа інтелектуального розвитку дитини в уявленнях якої відображаються в єдності об'єкти, дії з ними. Оперуючи цим, діти поступово пізнають світ таким, яким він є.

Об'єкти та явища природи рідного краю визначаються як педагогічний засіб виховання основ екологічної культури у дітей в контексті особистісно орієнтованого

підходу, розкриваючи як самоцінність природи, так і її значущість для людини. Використання словесних логічних завдань сприяє розвитку конвергентного мислення. У дошкільних навчальних закладах слід приділяти повну увагу розвитку такого типу мислення, тоді формування екологічної культури дітей дошкільного віку буде більш комплексним.

Як було сказано вище, екологічне виховання трактується як система, в якій екологічна культура людини продовжує формуватися, що досягається шляхом соціалізації індивідів у процесі навчання, навчання, самовиховання та життєвого досвіду в будь-якому віці. У цьому процесі сім'ї та дошкільні заклади відіграватимуть особливу роль, яка є основою для закладання в основу екологічного мислення дітей, формує основну систему концепцій природного середовища в ньому, виховуючи повагу та життєздатність у всіх істот навколо нього. Тому найважливішим засобом психологічного виховання дітей є довкілля. Воно поступово привертало дитячу увагу і змушувало дитину включатись у процес спостереження різні органи чуття, тим самим активізуючи початковий момент пізнання-відчуття та сприйняття. Ріст інтересу пізнання варіюється від вираження імпульсивної чутливості до навколишнього середовища та підбору зовнішніх якостей предметів до вибору внутрішніх зв'язків і відносин, до самовираження пізнавальних завдань. [3].

Дитяче розуміння природи - це сприйняття різних яскравих предметів та явищ живої та неживої природи, їхні фактичні експерименти сповнені радісних вражень. Дослідники вважають, що, враховуючи психологічні особливості дітей дошкільного віку, особливо надзвичайну емоційну чутливість дітей дошкільного віку, пріоритет слід віддавати природній емоції та естетичному сприйняттю, естетичному (красивому) розвитку, інтелекту (цікавому), гуманізму та гуманітарним наукам.

Потрібно формувати любов до природи та закласти основу турботи про неї – це допоможе зацікавити дітей продовжувати дбати про своє здоров'я. Слід підкреслити, що турбота про здоров'я підростаючого покоління є одним із ключових питань європейського суспільства. Пріоритетні напрями екологічного виховання для дітей дошкільного віку за кордоном: виховувати любов до природи шляхом прямого спілкування з нею; формування здорового способу життя як частини екологічної культури; заощадливе ставлення до природи, формуючи навички збереження природних ресурсів; тісна взаємодія дошкільного закладу та родини в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. Отже, найважливішим засобом екологічного виховання дітей є навколишня природа. Вона поступово залучає дитячу увагу, містить різні органи чуття в процесі спостереження, тим самим активізуючи перший момент пізнання - відчуття та сприйняття [7].

На базі дошкільного навчального закладу №527 м. Києва проводилося емпіричне дослідження, яке було спрямоване на висвітлення характеру індивідуальних особливостей пізнавальної активності старших дошкільників у процесі з екологічного виховання. На різних етапах експерименту було задіяно 20

дітей, з них експериментальної групи (далі - ЕГ) 10 дітей та контрольної групи (далі - КГ) 10 дітей. У ролі експертів виступили 5 дорослих.

Достовірність результатів обстеження була забезпечена експертному оцінюванню, яке проводили за результатами спостережень психолога, вихователя-методиста, вихователів старших груп, а також спостережень.

Діти оцінювалися за визначеними критеріями і показниками розвитку пізнавальної активності у дошкільників на заняттях екологічного виховання:

1. Емоційно-мотиваційний – це зовнішнє вираження емоцій дитини (захоплення-байдужість тощо), пізнавальні потреби, її мотиви, цікавість до запропонованої їй діяльності. Показниками було те, як вихованці включалися у дію певного завдання: а) відразу із захопленням; б) сумнівається, не відразу розпочинає роботу; в) пасивна, довго не розпочинає, або зовсім не виконує завдання.

2. Когнітивний (змістовий) - як саме дитина захоплена діяльністю. Показники цього критерію наступні: а) зосереджена під час виконання завдання; б) іноді відволікається; в) не зібрана, часто відволікається,.

3. Контрольно-оцінний (результативний) ставлення дитини до важкості виконання запропонованого дорослим завдання. Показники цього критерію наступні: а) впевнено, уважно та самостійно розв'язує завдання; б) звертається за поясненням, допомогою до вихователя; в) неуважна, наслідує іншого, підглядає у сусіда, або зовсім залишає роботу.

У межах кожного показника було визначено рівні (високий, середній, низький) розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку (5 балів відповідає високому рівню, 3 бали – середньому рівню, 1 бал – низькому рівню).

Наприклад: Завдання. Діагностичне заняття «Звідки прийшов хліб».

Вихователь розкладає картки, де присутні такі зображення: 1-насіннячко пшениці, 2-насіннячко пшениці зростає землі, 3-спеціальні зрошувальні пристосування на поле, 4-перші сходи, 5-паростки, 6-колосся, 7-комбайн на полі, 8-трактор з пшеницею, 9-млин, 10-хлібозавод, 11-цех випічки хліба, 12-булочна. Далі дітям пропонується розкласти ці картки в правильному порядку.

Висновки: Карточки мали свій номер, який відповідав порядку виконання виробництву хліба. Дані показали, що жодна дитина не впорався вірно із завданням. Можна сказати, що експериментальна група має уявлення про виробництво хліба на останніх його стадіях виробництва.

Після отримання даних дослідження було проведено аналіз співвідношення досліджуваних дітей в експериментальних (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3) та контрольних групах (КГ1, КГ2, КГ3) відповідно до рівнів розвитку пізнавальної активності у процесі занять з екологічного виховання до початку розвивальної роботи, оброблено їх і виведено процентні данні (табл. 15.1).

**Рівні пізнавальної активності старших дошкільників за емоційно-мотиваційним, когнітивним, контрольно-оцінним критеріями
(констатувальний етап експерименту, %)**

Критерії	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Емоційно-мотиваційний	17.5	16.9	24.4	23.9	30.6	33.2
Когнітивний	16.3	14.5	17.4	19.4	33.7	40.2
Контрольно-оцінний	17.5	15.1	20.6	16.9	30.0	36.6

Після порівняльного аналізу результатів видно, що пізнавальна активність та уявлення про екологічну культуру, елементарні знання та їх застосування у дітей старшого дошкільного віку сформовані недостатньо. Елементарно використовуються засоби виразності, але їх кількість ситуативна, незначна або зовсім відсутня.

Враховуючи результати констатувального етапу дослідження, з метою підвищення рівня пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку на заняттях екологічного виховання було розроблено спеціальну серію інтегрованих занять. Оптимізацію індивідуальних особливостей пізнавальної активності старших дошкільників в закладі дошкільної освіти здійснювали в процесі проведення розвивальної роботи з дітьми експериментальних груп (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3).

Перш за все необхідно здійснювати виховно-освітню роботу з дітьми з врахуванням місцевих, національних, географічних та кліматичних особливостей регіону. Дуже важливо, спираючись на спадщину наших предків, сформувати у дітей життєві цінності. Прагнути розвивати в дітях уміння цінувати і захоплюватися навколишньою красою, поважати працю дорослих, виховувати доброту, чесність, сміливість, чуйність на прикладах подвигів наших пращів, щоб діти пишалися щасливою можливістю народитися і жити в Україні.

Основними методологічними принципами розвивальної роботи були наступні:

- гуманізація: формулювання взаємної дії дитини з предметами навчального середовища, відповідно до вікових можливостей (за рівнем розвитку) та індивідуальних особливостей, можливостей, здібностей і схильностей кожної дитини;

- розвиток, повинен здійснюватися від простого до складного, від відомого до нового у процесі добору змісту формування діяльності; скоординованості із законами розвитку всієї системи і достатні умови відбирання природного характеру, що відповідає наміру розвитку;

- цілісність з опорою на соціальне, біологічне у виявах особистості старших дошкільників в процесі створення їх діяльності; взаємозв'язок всіх компонентів діяльності педагога; оптимальне поєднання традицій і новітніх

тенденцій організації діяльності дітей старшого дошкільного віку, забезпечення різноманіття);

- виховного навчання і виховання в діяльності
- наочності
- цілеспрямованості
- емоційного благополуччя.

Індивідуальну роботу з кожною дитиною експериментальних груп проводили 3-4 рази в тиждень, поки виробляться необхідні уміння й звички, вона була спрямована на комплексний розвиток кожної дитини. У повсякденній діяльності відбувалося узагальнення, уточнення й конкретизація знань, отриманих у ході занять.

На формувальному етапі з дітьми даних груп ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3 використовували наступні методи: бесіди, дидактичні гри, розглядання ілюстрацій і картинок, читання й розповідання пізнавальних казок, загадування загадок, міні-досліди, ігрові ситуації, експериментування та ін; та прийоми: вказівка, заохочення, ігрові, проблемні та пошукові ситуації, екскурсії, спостереження, показ наочності, запитання і відповіді, художнє слово, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; самооцінка, інтонування, схвалення, підказка.

Після розвивальної роботи було проведено контрольний зріз у трьох експериментальних та трьох контрольних групах. По завершенню емпіричного дослідження було визначено позитивні покращення, які виявлені у розвитку пізнавальної активності дітей трьох експериментальних груп (табл.15.2).

Таблиця 15.2

Рівні пізнавальної активності старших дошкільників за емоційно-мотиваційним, когнітивним, контрольньо-оцінним критеріями (контрольний етап експерименту, %)

Критерії	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Емоційно-мотиваційний	36,8	18,0	43,8	30,2	6,3	23,3
Когнітивний	40,5	14,5	26,8	19,6	9,3	40,7
Контрольно-оцінний	30,5	16,3	46,8	21,5	8,1	32,5

Значній зміні результатів динаміки розвитку пізнавальної активності старших дошкільників експериментальних груп сприяла спеціальна серія інтегрованих занять з екологічного виховання. Значні відсоткові зміни відбулися за всіма критеріями, такими як емоційно-мотиваційний, когнітивний, контрольньо-оцінний, що вказують на ефективну роботу нашого експерименту.

Аналіз емпіричних даних експериментальної груп (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3) до та після закінчення формувального експерименту показав, що сталися і якісні, і кількісні зміни в рівнях вираження взаємного зв'язку між компонентами структури та в рівні розвитку пізнавальної активності (табл.15.3).

Таблиця 15.3.

**Динаміка пізнавальної активності старших дошкільників
експериментальних груп за емоційно-мотиваційним, когнітивним, контрольно-
оцінним критеріями (до і після експерименту,%)**

Критерії	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ до	ЕГ після	ЕГ до	ЕГ після	ЕГ до	ЕГ після
Емоційно-мотиваційний	17,5	36,8	24,4	43,8	30,6	6,3
Когнітивний	16,3	40,5	19,4	26,8	33,7	9,3
Контрольно-оцінний	17,5	30,5	20,6	46,8	30,0	8,1

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального експериментів дозволяє зробити висновок про позитивні результати проведеної роботи. Є підстави вважати, що висунена гіпотеза про розвиток пізнавальної активності в процесі екологічного виховання удошкільників старшої групи було досягнуто ефективно при використанні спеціальної серії інтегрованих занять з ознайомленням їх з навколишнім середовищем природи, світом тварин і рослин рідного краю. Система роботи була реалізована відповідно до психолого-педагогічних умов за допомогою спеціальної серії інтегрованих завдань на групових та індивідуальних заняттях з дітьми старшого віку. Порівняльний аналіз підтвердив аргументованість висунутої гіпотези щодо ефективності розробленої спеціальної серії інтегрованих занять з пізнавальної активності дітей в процесі екологічного виховання. Після завершення емпіричного дослідження визначено позитивні покращення, що сталися у розвитку активності пізнання дітей трьох експериментальних груп. У подальшій діяльності потрібно звертати увагу на всі аспекти управління екологічною діяльністю, такі як здатність самостійно здобувати знання в нових або трохи змінених умовах; захисту власних припущень та суджень; позитивне та емоційне ставлення до речей та природних явищ; забезпечте захист довкілля дітьми у простій організаційній формі. Вихователі повинні навчити дошкільнят безпечно спостерігати за природою, не завдавати шкоди природі, не порушувати природних процесів, що відбуваються природним шляхом, та втручатися лише тоді, коли це дійсно необхідне та корисне природі.

Висновки. На основі аналізу матеріалів, доступних у літературі з психології та педагогіки з наукових питань, була визначена суть концепції «індивідуальні особливості» «активність», «пізнавальна активність», «індивідуальні особливості активності пізнання дітей старшого віку». Власна думка про явище «пізнавальна активність», у контексті дослідження особистості старшого дошкільника, – це прояв власного інтересу до навколишнього середовища, що свідчить про готовність вирішувати проблеми; потреба в пізнавальній діяльності; виконувати основні психологічні дії (аналіз, порівняння, синтез, резюме); активне сприймання речей,

об'єктів, людей, які принесуть їй щастя і радість; можливість зацікавитися невідомим; мають початкову форму експериментів, досліджень та винаходів; радіти від своїх відкриттів, керувати своїми силами, що дуже важливо, щоб діти усвідомлювали свої можливості та здібності. Пізнавальна активність - це природний прояв інтересу дітей до навколишнього середовища, характеризується чіткими параметрами. Інтерес дітей та їх бажання до конкретних предметів чи явищ свідчать: особливий інтерес, увага, емоційне ставлення – здивування, заклопотаність, посмішка тощо.

Умовою активного здійснення пізнавальної діяльності старших дітей дошкільного віку є те, що в ній відбувається позитивна емоційна атмосфера, і створюється основне ігрове середовище. Пізнавальна діяльність дітей стимулюється пізнавальним інтересом та творчістю навчального середовища, що забезпечує дітям дошкільного віку позитивне ставлення до пізнавального процесу. Слід зазначити, що дітям цього віку важко визначити мету своєї пізнавальної діяльності, яка в основному поєднується з мотивацією. Беручи до уваги екологічний навчальний процес старших дітей дошкільного віку, ми дійшли висновку, що в дитячих закладах розвиток різних аспектів пізнання та розуміння природи взагалі слід розглядати як одну з важливих складових навчальної роботи: виховувати патріотичну свідомість до Батьківщини та формувати моральну якість особистості маленьких громадян як: доброта, правильне ставлення до природних явищ та речей, гарне ставлення до всієї живої природи гуманно, відданість рідному місту, чуйність.

Теоретичні та професійні знання, вміння та навички, які здобули під час вивчення літератури з цього питання, допомогли вивчити особливості розвитку екологічної культури та пізнавальної сфери дітей дошкільного віку, правильно визначити обсяг і зміст навчального плану та врахувати вимоги стандарту вікових особливостей дитини, щоб використати всі пізнавальні матеріали рівномірно. Було використано навчальні ігри з екологічним змістом, ігри з правилами - сюжетно-рухливі, рухливі, настільно-друковані, сюжетно-рольові ігри для вирішення навчальних завдань, а практика екологічного змісту для покращення самостійності дітей допомагає здобути знання про реальність навколо них. Для того, щоб розвинути у дітей цікавість, спостережливу силу, сформувані загальні уявлення про природу та встановити простий зв'язок між цими явищами, використовуються у практиці піші прогулянки та екскурсії в природу. Основне завдання екскурсії - показати дітям знайомий світ із абсолютно нового, можливо, несподіваного аспекту. Діти в цьому віці не відразу почали відчувати стосунки з природою.

Під час екскурсії діти знайомляться із природними явищами у природному взаємозв'язку, рослинами та тваринами у навколишньому середовищі, руйнівним впливом людей на природу. Для цих екскурсій було вирішено дослідити місцевість навколо Голосіївського лісу, щоб сформувані уявлення про навколишні природні умови, місцевість, присутність тварин та рослин. Протягом походів вихованці збирали природний матеріал для колекцій, ігор, занять із флористики, праці,

малювання. Під час екскурсії діти збагатили свої екологічні знання, відкрили своє серце красі навколишнього середовища та звикли до правил в природі. Під час походів намагалися сприяти активізації пізнавальної діяльності дітей, а саме прагненню доглядати та охороняти природу. Будь-яка екскурсія, навіть щоденна прогулянка, може стати захоплюючою подією. Для цього потрібно використовувати такі елементи, як таємничість, сюрпризність, казковість тощо. Йдучи на прогулянку чи екскурсію, заздалегідь було ознайомлено своїх вихованців з правилами дорожнього руху та нормами і правилами поведінки в природі, що є елементами екологічної культури кожної цивілізованої людини. Діти повинні вміти розуміти явища навколишнього середовища та розумно взаємодіяти з природою.

Екологічне виховання має сформувати: екологічну культуру людини, яка характеризується глибоким розумінням середовища (природи та суспільства); екологічне мислення, що передбачає відповідальне ставлення до природи та її здоров'я; надати навички та досвід у вирішенні екологічних проблем (переважно на місцевому рівні); здатність безпосередньо брати участь у природоохоронних роботах та прогнозувати можливі негативні наслідки діяльності людини, що змінюють природу. Сформовані тенденції екологічної освіти за кордоном певною мірою є ключовими для вітчизняної галузі освіти, але вони потребують більш активного тестування та ширшого впровадження. Отже доцільно посилити економічний напрям екологічної освіти дітей дошкільного віку, створити ефективне середовище екології та розвитку в дошкільних навчальних закладах, розглядається можливість відкриття дошкільних навчальних закладів за межами міста.

Як згадувалося раніше, діти отримують велику користь від спілкування з природою під час занять. У свою чергу вони повинні зробити все можливе, щоб піклуватися про них, щоб принести користь природоохоронній справі та національній економіці. Діти, які беруть участь у таких заходах, навряд чи намагаються зірвати проліски, знищити гнізда та викинути сміття на траву. В системі екологічної освіти дітей дошкільного віку за кордоном ключові напрями: емоційно-ціннісний, оздоровчий, економічний та соціальний. Національна освітня політика екологічно орієнтована та стимулюється в суспільстві за допомогою екологічних громадських ініціатив. Екологічна освіта дітей дошкільного віку - це систематична навчальна діяльність, спрямована на формування основи екологічної культури серед дітей. Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що екологічне виховання - це спосіб координувати взаємозв'язок дітей та природи, формування екологічної свідомості та формування навичок екологічної поведінки. В процесі емпіричного дослідження було проаналізовано особливості розвитку активності пізнання дітей в ході екологічного виховання за допомогою спеціальної серії інтегрованих занять, визначено три рівні розвитку пізнавальної активності (високий, середній та низький).

Враховуючи індивідуальні особливості дітей дошкільного віку, підтвержені та експериментально перевірені психологічні та навчальні умови, що мають ефективну дію на розвиток пізнавальної діяльності. Аргументовано та

експериментально звірено умови ефективного впливу на розвиток пізнавальної активності, враховуючи індивідуальні особливості старших дошкільників. Таким чином, за допомогою спеціальної серії інтегрованих занять у дітей в цілому покращилися екологічні знання, збільшилася пізнавальна активність до всіх природних об'єктів, розширився словниковий запас.

Список використаної літератури:

1. Абасов З.А. Педагогические технологии и инновации в учебной деятельности школьников. *Школьные технологии*, 2000. С.57-61.
2. Богуш А.М. Базовий компонент дошкільної освіти України. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7, 24.
3. Балл Г.О. Ідея раціогуманістичного підходу в методології психологічної науки. Розвиток ідей Г.С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях. Наук. записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України/ за ред. акад. С.Д. Максименка. Київ, ЗАТ «Невтес», 2000. Вип. 20, Ч. 1. С.49–55.
4. Беленька Г.В., Конюхова Т.С. Авторська казка про природу як засіб формування основ екологічного світогляду у дітей дошкільного віку. Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Наука і сучасність. Зб. наук. праць. Т. 43. Педагогіка. Філософія. Київ, 2004. С. 20-29.
5. Беленька Г.В., Т. Науменко, О. Половіна. Дошкільнятам про світ природи старший дошкільний вік : навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 2013. 112с.
6. Белоусова Р.В. Індивідуально-типові особливості комунікативної креативності : автореф. дис. ... канд. психолог. наук: 19.00.01 Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2004. 19с.
7. Білан О.І. Навчання дітей старшого дошкільного віку розповіді за ілюстраціями : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Південноукраїнський держ. Педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2003. 232с.
8. Рідей Н.М., Дуднік М.А. Екологічна освіта як виховання поваги до життя. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Екологія – філософія існування людства»*, Київ: ВЦ НУБіП України, 2012. С.35-37.
9. Рідей Н. М., Тверезовська Н., Амеліна С., Шофолов Д., Ільчик А. Еколого-творча компетентність випускників університетів/Міжнародна науково-професійна конференція «XXV. Didmattech 2012. Актуальні проблеми сучасної освіти у 21 столітті» Університет Дж. Сельє-Комарно, 2012. С.9-14.
10. Рідей Н. М., Кучеренко Ю. А., Тусюк О. Ю. Роль екологічної культури у розвитку взаємин суспільства і природи. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Екологія – філософія існування людства»*. Київ, НУБіП України, 2015. С.34-36.